

UN TEZAU MONETAR BIZANTIN DESCOPERIT ÎN DOBROGEA

Gabriel CUSTUREA, Matei IONEL

Harta descoperirilor monetare din Dobrogea în epoca bizantină s-a îmbogățit recent cu un nou punct semnificativ, anume așezarea de la Capu Dealului¹, aflată între Satu Nou și Oltina, în colțul sud-vestic al provinciei denubiano-pontice.

Cunoscută din periegezele lui Pamfil Polonic și câteva sporadice descoperiri monetare, inclusiv un tezaur din secolul al VI-lea², așezarea de aici se pare că a trezit interesul „căutătorilor de comori” și astfel a apărut pe piața colecționarilor, mai ales în București, o multitudine de materiale databile în secolele V-VI sau IX-XI³.

Este și cazul a trei monede de argint emise de Ioan Tzimiskes, recuperate de către unul dintre autori și aflate în colecția sa, piese care fac parte cu siguranță dintr-un tezaur monetar⁴. Apariția acestor monede nu are darul să ne surprindă știind că întreg colțul sud-vest al Dobrogei, gravitând din punct de vedere economic în jurul Dristrei, este punctat de astfel de descoperiri⁵. De asemenea, să nu uităm că la Călărași este consemnată o altă descoperire de *miliaresia*, de la Ioan Tzimiskes, deși mult mai probabil ele au fost găsite în zona Dristrei⁶.

La sfârșitul secolului al X-lea Dobrogea revine în granițele Imperiului Bizantin, după circa trei secole, în urma campaniilor victorioase întreprinse de

---

¹ G.Custurea, Pontica, 33-34(2000-2001), p.583-594; idem, *Noi descoperiri monetare din epoca bizantină din așezarea de la Capu Dealului – Oltina jud.Constanța*, comunicare la Al XIX-lea Simbozion național de numismatică, Reșița, 2002;

² P.Diaconu, N.Anghelescu, RMM, 5(1969), 4, p.351; Gh.Poenaru-Bordea, B.Mitrea, Dacia, NS, 35(1991), p.218, nr.9; săpături sistematice au început din anul 2001, cf. C.Chiriac, G.Custurea, *CCAR-Campania 2001*, București, 2002, p.222, nr. 155;

³ O parte dintre aceste materiale se află în colecția unuia dintre autori, urmând a fi publicate în scurt timp. Sigiliile descoperite aici au făcut obiectul studiului cercetătorului C.Chiriac alături de M.Ionel: *Sigilii bizantine recent descoperite în Dobrogea*, comunicare prezentată la Al XVIII-lea Simpozion național de numismatică – Constanța, 2001; idem, *Sigilii bizantine inedite descoperite în Dobrogea*, comunicare prezentată la Sesiunea anuală „Pontica”, Constanța, 2002;

⁴ Pentru această ipoteză pledează lotul unitar, cât și patina gri-neagră pe care o au toate piesele;

⁵ Vezi anexa și harta descoperirilor;

⁶ I.Dimian, SCN, 1(1957), p.199;

Ioan Tzimiskes. Reforma *folis*-ului inițiată de acesta, pe lângă celelalte schimbări socio-economice din epocă face să se vorbească de o nouă etapă a circulației monedei bizantine, nu numai în regiunile mărginașe de la noi, ci pentru întreg teritoriul al imperiului⁷.

Harta răspândirii descoperirilor numismatice din vremea acestui împărat atestă penetrația monedei bizantine în special de-a lungul Dunării dominată de flota imperială și cu totul sporadic în zona litoralului⁸. De fapt, până în epoca sa, putem vorbi doar de o economie monetară de tip insular, în jurul unor importante centre fortificate de pe fluviu sau de pe litoral⁹. Dacă pentru moneda de bronz – *folis* – putem fi aproape siguri de o penetrație legată de schimburile economice dintre provincie și imperiu, piesele din metal prețios aparțin unui alt tip de pătrundere, legată fie de cheltuielile militare, fie de stipendiile oferite unor potenți locali. Cu atât mai mult cu cât, cu ocazia campaniei de la Dristra, sunt amintiți conducătorii cetăților din zonă veniți să jure supunere¹⁰.

Faptul că aceste descoperiri se concentrează în jurul Dristrei și a Constanței ne îndeamnă să presupunem existența unor centre de putere localizate aici.

Piesele descoperite la Capu Dealului sunt emisiunile cele mai răspândite din cadrul celor de argint (DOW III, 2, 7a), folosite cel mai probabil la plata soldelor și subsidiilor de către visteria imperială. Nu putem exclude, de asemenea, posibilitatea baterii acestor piese de către atelierul monetar mobil instalat în noua capitală a provinciei¹¹.

Descoperirea de la Capu Dealului se alătură rarelor descoperiri de monede bizantine din metal prețios de la sfârșitul secolului al X-lea – începutul secolului al XI-lea¹² și contribuie la întregirea imaginii asupra teritoriilor de la Dunărea de

⁷ D.M.Metcalf, NC, 10(1971), p.199-219; idem, *Coinage in South-Eastern Europe*. 820-1396, London, 1979, p.55-62;

⁸ Detalii și precizări cf. G.Gusturea, *Circulația monedei bizantine în Dobrogea (sec. IX-XI)*, Constanța, 2000, p.131-168;

⁹ E.Oberländer-Târnoveanu, Cerc.Num., 7(1996), p.113;

¹⁰ DID, III, p.73;

¹¹ Iv.Iordanov, Numizmatika 14(1980), 4, p. 16-18;

¹² Monede din metal prețios au fost descoperite izolat la:

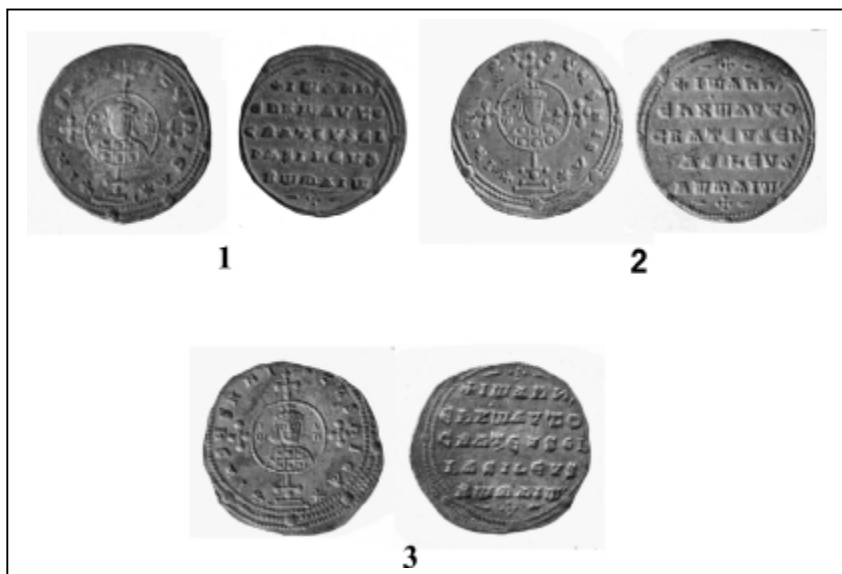
1. Balcic (Vasile II – Constantin VIII: 1 AR.),
2. Dinogetia (Vasile II – Constantin VII: 3 AV.-histamenon și 7 AV.-tetarteron, 1 AR.),
3. Isaccea (Vasile II – Constantin VIII: 2 AV.-tetarteron),
4. Mahmudia (Vasile II – Constantin VIII: 1 AR.),
5. Oborișce (Vasile II: 1 AV.),
6. Odârți (Vasile II: 1 AV.),
7. Skala (Vasile II – Constantin VIII: 1 AV. – tetarteron),
8. regiunea Silistra (Vasile II: 1 AR.),
9. Dobrogea de sud (Nicefor II: 1 AV.; Vasile II: 1 AV.),
10. Dobrogea /Vasile II: 1 AV.);
și în tezaure:
11. Greci (Ioan Tzimiskes: 1 AV.; Vasile II: 2 AV.),
12. Obrocișce (Vasile II: 5 AV.),
13. Sredișce (Vasile II: 34 AR.),
14. Valea Nucarilor (Vasile II: 1 AV.),
15. Valul lui Traian-Duduca (Nicefor II: 1 AV.),

Jos în momentul reintegrării lor în granițele Imperiului Bizantin nu numai din punct de vedere politic, militar și administrativ, cât mai ales economic.

CATALOG¹³

DOW, III, 2, p.596, 7a, Constantinopol, 969-976.

1. AR. Miliaresion, 3,49 g, 22,2 mm;
2. AR. Miliaresion, 3,11 g, 22 mm;
3. AR. Miliaresion, 2,89 g, 22 mm;

16. Vetren (Vasile II: 2 AR.),

17. Tvărdița (Vasile II: 3 AR.).

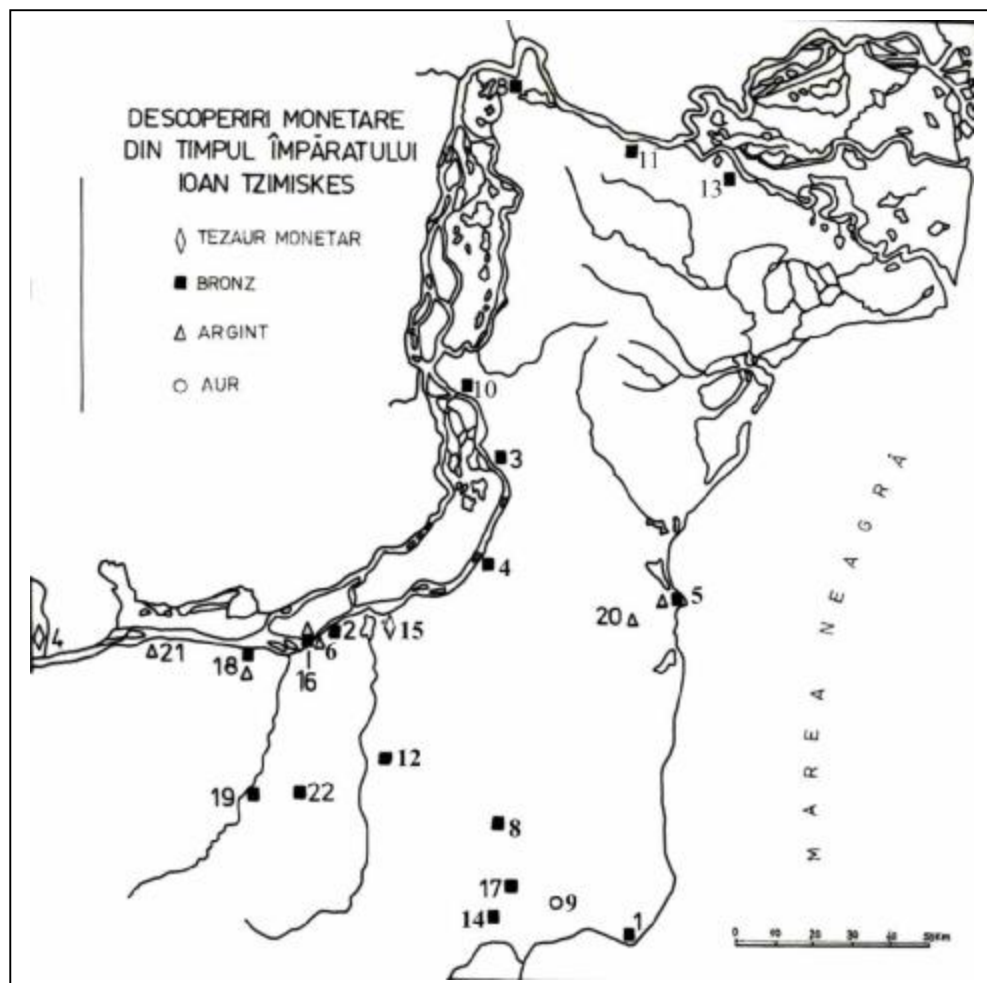
Cf. G.Custurea, *op.cit.*, p.131-168, cu bibliografia descoperirilor; G.Atanasov, Iv.Iordanov, *Srednovekovniat Vetren na Dunav*, Sumen, 1994, p.65, nr. 130, 131.

¹³ Identificările au fost făcute după Ph.Grierson, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and the Whittemore Collection*, III, Leo III to Nicephorus III (717-1081), part 2, Basil to Nicephorus III (868-1081), Washington, 1973.

ANEXA

Descoperiri monetare din timpul împăratului Ioan Tzimiskes

1. Caliacra: 3 AE.
  2. Canlia: 1 AE.
  3. Capidava: 1 AE.
  4. Cernavoda: 1 AE.
  5. Constanța: 2 AR; 5 AE.
  6. Dervent: 1 AR.
  7. Dinogetia: 1 AE.
  8. Dobrici: 1 AE.
  9. Gurkovo: 1 AV.
  10. Hârșova: 1 AE.
  11. Isaccea: 7 AE.
  12. Kladenți: 7 AE.
  13. Nufăru: 2 AE.
  14. Odărți: 7 AE.
  15. Oltina – Capu Dealului tezaur 3 AR
  16. Păcuiul lui Soare: 2 AR; 3 AE.
  17. Senokos: 1 AE.
  18. Silistra: 6 AR; 61 AE.
  19. Skala: 8 AE.
  20. Valul lui Traian: 1 AR.
  21. etren: 1 AR.
  22. Voinikovo: 1 AE.
  23. regiunea Dobrici: 4 AE.
  24. regiunea Șabla: 1 AE.
  25. Dobrogea de sud: 1 AE.
  26. Dobrogea: 3 AR; 4 AE.
- Cf. G.Custurea, *Circulația monedei bizantine în Dobrogea (sec. IX-XI)*, Constanța, 2000, p.131-160, cu bibliografia

EIN IN DER DOBRUDSCHA AUFGEFUNDENER BYZANTINISCHER MÜNZENHORT

Zusammenfassung

Die Verfasser behandeln einen kleinen Münzenhort, der drei Münzen umfaßt, die zur Zeit von Ioan Tzimiskes geprägt und in der Siedlung von Capu Dealului, Gem. Oltina, Kr. Constanţa aufgefunden wurden. Der Fund steht mit dem militärischen Eingreifen der Byzantiner im Gebiet von Silistra gegen den russischen Knesen Swiatoslaw (971) in Verbindung.

Die in der Siedlung von Capu Dealului aufgefundenen Münzen bezeugen deren Entwicklung im Einflußgebiet des wichtigen städtischen Zentrums von Dristra (Silistra). Die Verfasser erwähnen auch die Münzenfunde aus der Zeit dieses Kaisers im gesamten Gebiet der Dobrudscha.